

BLAUWE REIGERS IN ZUID-KENNEMERLAND

Aantalsontwikkeling 1983 - 1989

Evert van Huijssteeden

Sinds het verschijnen van het laatste verslag van de Blauwe Reigertellingen (Van Huijssteeden, 1986) is er wat betreft de ontwikkeling van het aantal broedparen in Zuid-Kennemerland wel het een en ander gebeurd. Met name de opeenvolging van strenge winters is van groot belang geweest voor de aantalsontwikkeling in de periode 1983-1989. Zowel de winters van 1984/85, 1985/86 als van 1986/87 waren streng te noemen. Op de invloed hiervan wordt in onderstaand artikel ingegaan. Voor een bespreking van de methode van tellen van Blauwe Reigers wordt verwezen naar Hustings et al. (1985) en Van Huijssteeden (1983).

Aantalsontwikkeling

Een beeld van de aantalsontwikkeling in Zuid-Kennemerland wordt gegeven in tabel 1 en figuur 1. Duidelijk is de invloed merkbaar van drie opeenvolgende strenge winters. De gehele Nederlandse broedpopulatie heeft overigens als gevolg van deze winters gevoelige klappen opgelopen. Landelijk is er namelijk sprake geweest

Tabel 1. Aantalsontwikkeling in Zuid-Kennemerland 1983 - 1989.

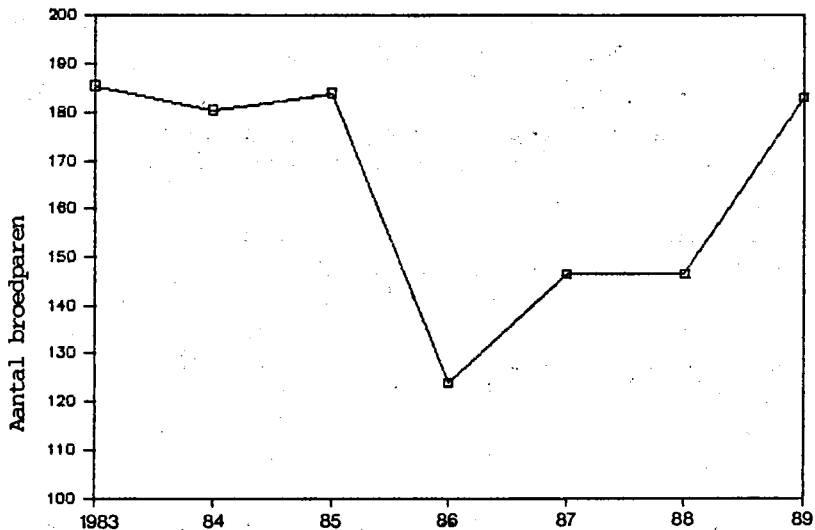
Jaar	Aantal bezet	Aantal nesten onbezet
1983	185-186	0?
1984	179-182	3
1985 ¹	184	16
1986 ¹	124 ²	2
1987 ¹	143-150	0
1988	145-148 ³	0
1989	183	0

Toelichting cijfers:

- 1 seizoen na strenge winter;
- 2 waarschijnlijk is er reeds in 1986 sprake geweest van een verschuiving van de kolonie Berkenrode naar Kennemerduin, waardoor onderschatting; her-schatting voor 1986 is 126-134 paar;
- 3 waarschijnlijk sprake van enige ondertelling vanwege nacontrole in winter bij enige kolonies; deze geven meestal te lage aantallen.

van een halvering ten opzichte van de stand in het topjaar 1975 (11000 paren). Opmerkelijk is dat na de eerste strenge winter in 1985 het aantal broedparen in Zuid-Kennemerland nog gelijk geble-

ven is (rond de 180 paar) en dat pas de winter van 1986 een zeer sterke afname teweeg bracht tot ca. 125 paar. Na de derde winter (1986/87) herstelde de stand zich al enigszins en in 1989 is het oude niveau weer bereikt. Ook landelijk lijkt de stand inmiddels het niveau van 1984 te hebben geëvenaard of gepasseerd (SOVON, 1989). In de jaren tachtig blijkt in Zuid-Kennemerland een broedbestand aanwezig van rond de 180 paren. Dit aantal ligt duidelijk hoger dan het aantal paren in de jaren zeventig, dat niet

Figuur 1. Aantalsontwikkeling van de Blauwe Reiger in de periode 1983-1989.

hoger kwam dan 138 paren. Dit beeld is precies omgekeerd aan het landelijke beeld, waar het hoge peil van halverwege de jaren zeventig in de jaren tachtig niet meer gehaald is (SOVON, 1987).

Wanneer we 1985 nader bekijken (na de eerste strenge winter), dan blijken in dat jaar de aantallen in alle kolonies af te nemen of stabiel te blijven, maar blijken de aantallen in de kolonie in Bennebroek vreemd genoeg nog flink toe te nemen. Er waren in 1985 tevens 16 onbezette nesten (9 % van het broedbestand). Het

is bekend dat alleen in jaren met een inkrimpende populatie na een strenge winter een aanzienlijk deel van de nesten onbezet kan zijn (Hustings et al., 1985). In jaren met een stabiele of groeiende populatie is het aantal onbezette nesten doorgaans nihil.

Groeiërs, Krimpers en Stabielen

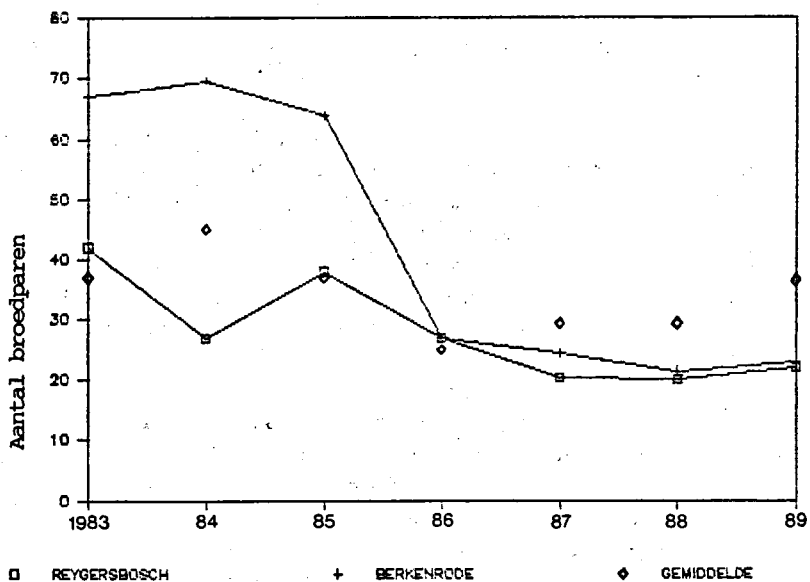
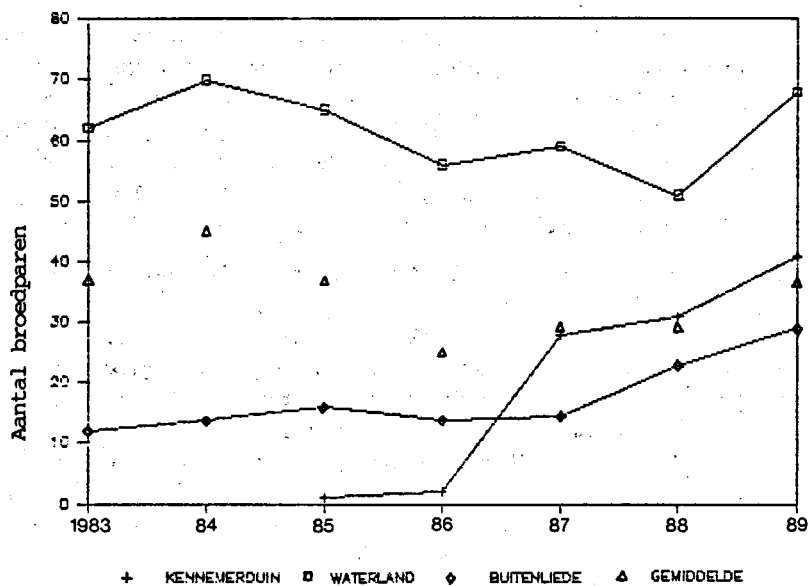
Hoewel het aantalsverloop in Zuid-Kennemerland als geheel een duidelijk aan de weersomstandigheden gerelateerd beeld oplevert, zijn de ontwikkelingen per kolonie veel minder eenduidig. Er blijkt in onze regio sprake te zijn van een tweetal vrijwel continu groeiende kolonies en van twee kolonies die een daling te zien geven (zie tabel 2 en figuur 2).

Tabel 2. Aantal broedparen van de Blauwe Reiger in de periode 1983-1989 per kolonie. ¹: op basis van een nacontrole in de winter.

Kolonie - Plaats	Jaar						
	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
't Reygersbosch - Bennebroek	42	27	38	27	19-22	19-21	22
Buitenliede - Haarlem	12	14	16	14	14-15	23	29
Berkenrode - Heemstede	67	68-71	64	27	24-25	21-22 ¹	23
Kennemerduin - Heemstede	0	?	1	?	27-29	31 ¹	41
Hoofddorpse Bos - Hoofddorp	2-3	0	0	0	0	0	0
Waterland - Velsen	62	70	65	56	59	51 ¹	68
Gemiddeld	37	45	37	25	30	30	37

De eerste groeiër is de kolonie aan de Buitenliede. De vestiging in dit berken-elzenbroekbos vond plaats in 1972 met één paar. Na een langzame groei werd halverwege de jaren tachtig een niveau bereikt van 14-16 paar. Tijdens de drie strenge winters vond slechts een tijdelijke stabilisatie plaats, waarna de groei zich voortzette tot 29 paar in 1989. De groei kan deels verklaard worden door de gunstige ligging ten opzichte van de fourageergebieden; de vliegafstand vanuit deze kolonie naar goede voedselgebieden is beduidend kleiner dan vanuit de andere kolonies (figuur 3).

De andere groeiende kolonie bevindt zich tussen de Herenweg en de van Lennepweg in Heemstede op het terrein van het bejaardenhuis Kennemerduin. Voorzover bekend vond de vestiging plaats in 1985. Het schijnt karakteristiek te zijn dat nieuwe vestigingen

Figuur 2. Groeiers, Stabielen (bovenste figuur) en Krimpers in de periode 1983 - 1989.

vooral plaatsvinden tijdens en na een dieptepunt in de populatie (SOYON-brief aan tellers, april 1987). Mede omdat het slechts om één broedpaar ging werd deze locatie in 1986 niet bezocht. Waarschijnlijk hebben er in dat jaar echter al meerdere paren gebroed, gezien het feit dat zich in 1987 reeds 27-29 paren gevestigd hadden. De groei zette door, zodat in 1989 41 broedparen konden worden ingeschreven. Inmiddels ligt het aantal daarmee boven de gemiddelde koloniegrootte in Zuid-Kennemerland.

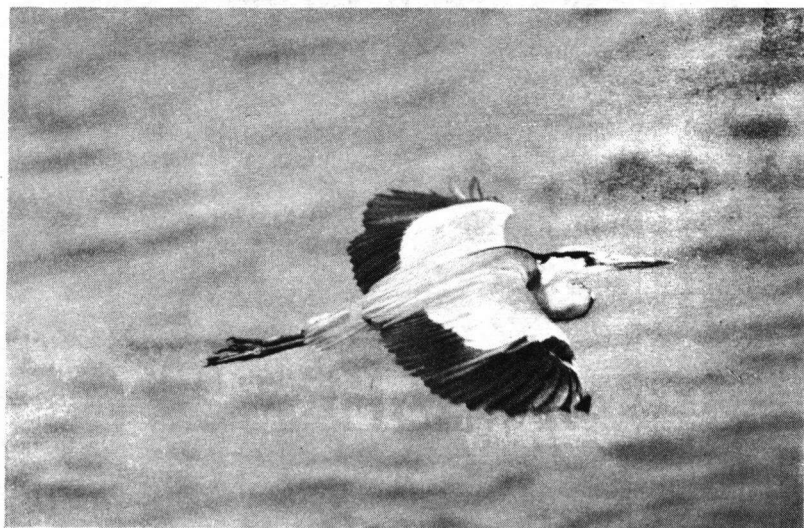
De groei op Kennemerduin blijkt samen te vallen met een gelijktijdige inkrimping op het landgoed Berkenrode, dat op nog geen 500 meter aan de overkant van de Herenweg ligt. Terwijl daar in 1984 nog 68-71 paren tot broeden kwamen (waarmee het de grootste kolonie in de regio was), daalde het aantal broedparen tot 21-22 paar in 1988! Van herstel na de strenge winters is in ieder geval (nog) geen sprake. Wanneer de aantallen van beide kolonies worden samengevoegd blijkt de algemene aantalsontwikkeling, zoals die uit figuur 1 naar voren komt, gevolgd te worden. Er is dus sprake van een verschuiving van de kolonie Berkenrode naar Kennemerduin. De oorzaak van deze verschuiving is niet geheel duidelijk, aangezien er op Berkenrode geen merkbare ingrepen hebben plaatsgevonden. Een mogelijke rol kan de nestplaatsvoorkeur van de Blauwe Reiger spelen (zie verderop).

De tweede krimper is de kolonie in 't Reygersbosch in Bennebroek. Na de terugval in 1986 is er in tegenstelling tot andere kolonies geen herstel opgetreden, zodat de aantallen sinds 1983 gehalveerd zijn. Het aantal bevindt zich nu onder de gemiddelde koloniegrootte in Zuid-Kennemerland. In Bennebroek lijkt er daarom iets aan de hand te zijn. De teller meldde dat de eigenaar en de beheerder (Staatsbosbeheer) van plan waren een aantal nesten te verwijderen, omdat deze de nestbomen (oude beuken) dusdanig zouden aantasten dat gevreesd zou moeten worden voor het voortbestaan van de bomen. De Blauwe Reiger is een beschermde soort, waarvan nesten slechts bij hoge uitzondering en dan nog alleen met een vogelvergunning H (Vogelwet) verstoord mogen worden (Tolk, 1988). Het gebeurt zelden dat bomen schade ondervinden van het broeden van reigers; in de literatuur zijn hiervoor ook geen aanwijzingen te vinden. Veelal kunnen bomen en reigers in goede harmonie voortbestaan. Gezien het uitblijven van herstel van de kolonie lijkt het erop dat de reigers in 't Reygersbosch van bepaalde plaatsen ge-

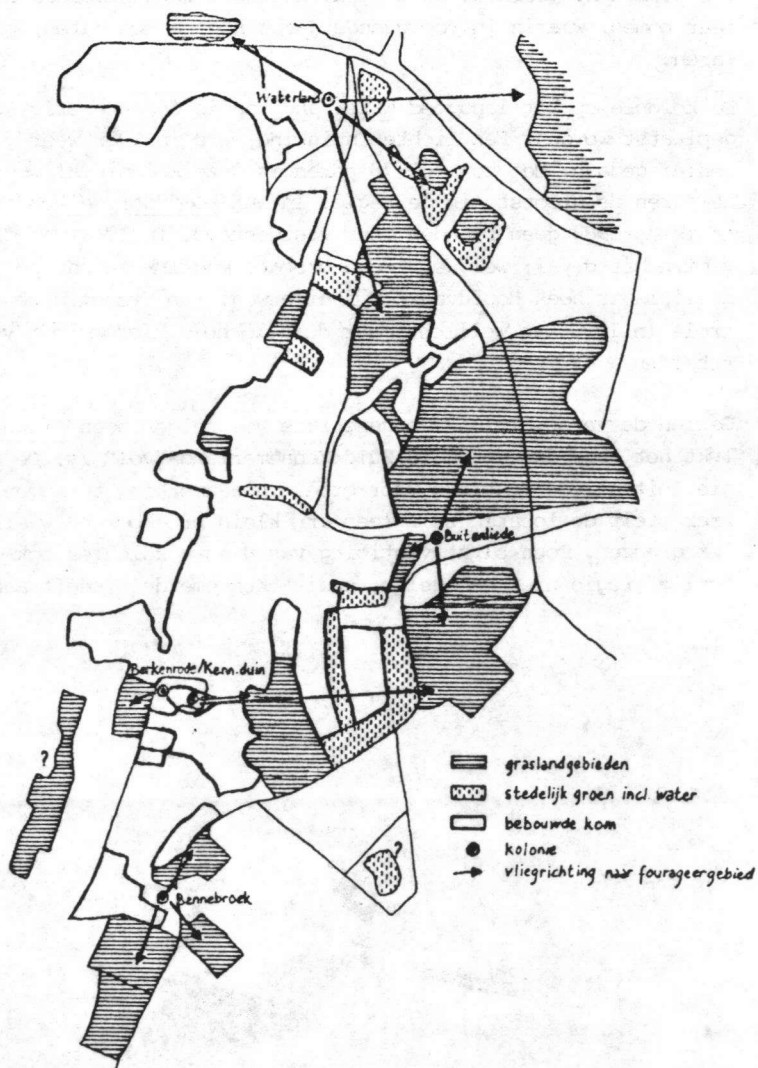
weerd worden. Voorjaar 1986 werd inderdaad geconstateerd dat een paar bomen, waarin in voorgaande jaren nog nesten zaten, gekapt waren.

De kolonie op het landgoed Waterland kan in de categorie stabiel geplaatst worden. Een lichte inzinking werd in 1989 weer geheel teniet gedaan. Met zo'n 65-70 paren is deze kolonie al weer enige jaren de grootste in de regio. In het Hoofddorpse Bos tenslotte is na 1983 geen broeden meer vastgesteld. In 1989 was dit evenmin het geval; wel werd toen broeden mogelijk geacht op de begraafplaats hoek Hoofdvaart-Vijfhuizerweg. Een vroegtijdige controle in 1990 kan wellicht meer duidelijkheid hieromtrent verschaffen.

Gezien de verspreiding van geschikte voedselgebieden (figuur 3) lijkt het erop dat de regio Zuid-Kennemerland "vol" is. De kolonie Buitenliede lijkt nog voor groei in aanmerking te komen, maar hier stelt de locatie zelf (een vrij klein broekbosje) waarschijnlijk grenzen. Toch blijkt vestiging van nieuwe kolonies ook in de "volle" regio niet onmogelijk, zoals Kennemerduin heeft aangetoond.

De populatie Blauwe Reigers heeft zich al weer geheel hersteld van de afgelopen drie strenge winters. Foto: Piet Munsterman.

Figuur 3. Ligging van kolonies en voedselgebieden van de Blauwe Reiger in Zuid-Kennemerland.

Nestplaatskeuze

Tabel 3 leert ons het een en ander over de nestplaatskeuze van de Blauwe Reiger. Berkenrode is grotendeels een eiken-/beukenbos. De meeste reigers kiezen hier dan ook voor eiken of beuken als nestplaats (65-85 %). Wel heeft er een opmerkelijke verschuiving van beuken naar eiken plaatsgevonden (een verdubbeling tussen 1987 en 1989). Een oorzaak hiervoor is niet goed aan te geven. Voorzover bekend zijn er geen beuken of andere bomen verdwenen. De vier broedparen in een tweetal kastanjes bleven hun nesten trouw.

Tabel 3. Nestplaatskeuze van Blauwe Reigers in de kolonies Berkenrode, Kennemerduin en Buitenliede (in %).

Boomsort	Berkenrode		Kennemerduin		Buitenliede
	1987	1989	1987	1989	1989
Beuk	37	26	30	27	0
Eik	27	57	7	2	0
Kastanje	18	17	0	0	0
Linde	14	0	0	0	0
Esdoorn	4	0	0	0	0
Den	0	0	63	71	0
Zwarte Els	0	0	0	0	100
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>

Op Kennemerduin is sprake van een interessante situatie. Het bosgedeelte waarin de kolonie zich bevindt bestaat voor ca. 90 % uit eiken/beuken en voor de rest uit onder meer twee groepjes dennen. Bij een willekeurige spreiding van de nesten zou hooguit 10 % van de nesten in dennen moeten zitten; dit blijkt 60-70 % te zijn. De reigers vertonen dus een grote en nog toenemende voorkeur voor de aanwezige dennen.

Aan de Buitenliede tenslotte broeden alle paren in Zwarte Elzen. Dit is niet zo verwonderlijk omdat ca. 80 % van het broekbos uit elzen en ca. 20 % uit berken bestaat. De berken lijken niet sterk genoeg om reigers plus nesten te kunnen dragen. Er wordt dan ook alleen gebroed in de elzen en dan vooral de oudste en grootste.

Medewerking

In de periode 1986-1989 hebben de volgende personen tellingen uitgevoerd in één of meerdere kolonies: H. Assendelft, M. van de Bunt, F. Cottaar, S. Geelhoed, H. Groot, E. van Huijssteeden, P. de Jong, G. van Leeuwen, E. Robbertz, B. Smit, H. Vendel, P. van Vliet en J. Weyers. Dank aan onze tellers alsmede aan de eigenaren van terreinen waarop zich reigerkolonies bevinden.

Literatuur

- Huijssteeden, E.J. van, 1983. Blauwe Reigerkolonies in Zuid-Kennemerland in 1983. *Fitis* (19) 5: 118-124.
- Huijssteeden, E.J. van, 1986. Blauwe Reigerkolonies in 1985. *Fitis* (22) 1: 1-4.
- Hustings, M.F.H., R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam & M.J.S.M. Reijnen, 1985. Vogelinventarisatie. *Natuurbeheer in Nederland* 3. Pudoc, Wageningen/Vogelbescherming, Zeist.
- SOVON, 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels. SOVON, Arnhem.
- SOVON, 1989. BSP-nieuwtjes. *SOVON-nieuws* (2) 2: 4.
- Tolk, R., 1988. Gemeente Voorburg fiks aangepakt voor verstoren van reigernesten. *Het Vogeljaar* (36) 2: 50-56.

Evert van Huijssteeden, Gen. Cronjéstraat 107rd, 2021 JD Haarlem